

**Toshkent shahrining eng yosh tumani – Yangihayot: kengayish va
rivojlanishning yangi bosqichi**

Husan Sattorov Sanjar o‘g‘li

O‘zbekiston Milliy Universiteti

Geografiya va geoaxborot tizimlari fakulteti

70530201 – Geografiya mutaxassisligi 2-bosqich magistranti

Email: whosunblack@gmail.com

Annotatsiya

Ushbu maqolada Toshkent shahrining ma‘muriy-hududiy tuzilmasida amalga oshirilgan muhim o‘zgarish – Yangihayot tumanining tashkil etilishi, uning huquqiy asoslari, hududiy shakllanish jarayoni va ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishining dastlabki bosqichlari tahlil qilingan. Maqolada tumanning vujudga kelishiga sabab bo‘lgan urbanizatsiya jarayonlari, aholi sonining o‘sishi va boshqaruvni optimallashtirish zarurati kabi omillar ko‘rib chiqilgan. Shuningdek, yangi tumanning shakllanishida Toshkent shahri va viloyatining qaysi hududlari hissa qo‘shgani xarita asosida yoritilgan hamda tumanning demografik va iqtisodiy ko‘rsatkichlariga oid dastlabki ma‘lumotlar keltirilgan.

Annotation

This article analyzes a significant change in the administrative-territorial structure of Tashkent city – the establishment of the Yangihayot district, its legal foundations, the process of territorial formation, and the initial stages of its socio-economic development. The article examines the factors that led to the district's creation, such as urbanization processes, population growth, and the need to optimize governance. Furthermore, it illustrates, based on a map, which territories of Tashkent city and the surrounding region contributed to the formation of the new district and provides initial data on its demographic and economic indicators.

Kalit so‘zlar

Yangihayot tumani, ma‘muriy-hududiy islohot, urbanizatsiya, Toshkent aglomeratsiyasi, shaharsozlik, demografik o‘shish, ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish, infratuzilma, aholi zichligi.

Kirish

O‘zbekistonda mustaqillik yillarida, ayniqsa so‘nggi davrlarda amalga oshirilayotgan keng ko‘lamli islohotlar mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy hayotida tub o‘zgarishlarga sabab bo‘lmoqda. Ushbu jarayonlarning yorqin namunalaridan biri poytaxt Toshkent shahrining jadal rivojlanishi va kengayishidir. Aholi sonining muttasil ortib borishi, yangi turar-joy massivlarining qurilishi va sanoat zonalarining kengayishi shaharning ma‘muriy-hududiy tuzilmasini qayta ko‘rib chiqishni taqozo etdi.[1] Bu, o‘z navbatida, 2020-yilda Toshkent shahrining o‘n ikkinchi tumani sifatida Yangihayot tumanining tashkil etilishiga zamin yaratdi.[2][3] Ushbu tadqiqot ishi Yangihayot tumanining tashkil topishi, uning o‘ziga xos xususiyatlari va poytaxt rivojlanishidagi o‘rnini o‘rganishga bag‘ishlangan.

Tadqiqotning dolzarbligi

Toshkent shahri aholisining o‘sishi va urbanizatsiya jarayonlarining jadallashuvi sharoitida yangi ma‘muriy birliklarning tashkil etilishi muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.[1][4] Yangihayot tumanining tashkil etilishi – bu shunchaki hududiy o‘zgarish bo‘lmay, balki aholiga davlat xizmatlari ko‘rsatishni yaqinlashtirish, ijtimoiy infratuzilmani optimallashtirish va hududlarni mutanosib rivojlantirishga qaratilgan strategik qadamdir.[2] Yangi tuman misolida zamonaviy shaharsozlik muammolari, aholi migratsiyasi, infratuzilma va boshqaruv tizimining o‘zaro bog‘liqligini o‘rganish, kelajakda boshqa yirik shaharlarda amalga oshirilishi mumkin bo‘lgan ma‘muriy-hududiy islohotlar uchun ilmiy-nazariy asos bo‘lib xizmat qiladi. Shu bois, Yangihayot tumanining shakllanishi va dastlabki rivojlanish bosqichlarini tahlil qilish bugungi kun uchun dolzarb vazifa hisoblanadi.

Adabiyotlar sharhi

Yangihayot tumanining tashkil etilishi nisbatan yangi voqea bo‘lganligi sababli, ushbu mavzuga oid fundamental ilmiy tadqiqotlar hali shakllanib ulgurmagan. Mavzuni o‘rganishda asosan O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining farmon va qarorlari, Oliy Majlis palatalarining qarorlari kabi rasmiy normativ-huquqiy hujjatlarga tayanildi.[5][6] Shuningdek, "Gazeta.uz", "Kun.uz", "Daryo.uz", O‘zA kabi yetakchi ommaviy axborot vositalarida e‘lon qilingan maqola va tahliliy materiallar tadqiqot uchun muhim manba bo‘lib xizmat qildi.[7][8][9] Bundan tashqari, Davlat statistika qo‘mitasi va Yangihayot tumani hokimligi tomonidan taqdim etilgan statistik ma‘lumotlar tumanning ijtimoiy-iqtisodiy holatini tahlil qilishda asosiy manba

bo‘ldi.[10][11] Umumiy shaharsozlik va urbanizatsiya masalalari bo‘yicha mavjud ilmiy adabiyotlar esa tadqiqotning nazariy-metodologik asosini mustahkamlashga yordam berdi.

Tadqiqot maqsadi

Tadqiqotning asosiy maqsadi – Yangihayot tumanining tashkil etilishi, hududiy shakllanishi va dastlabki ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish tendensiyalarini kompleks tahlil qilish orqali zamonaviy O‘zbekistonda shaharsozlik va ma‘muriy-hududiy boshqaruv islohotlarining o‘ziga xos xususiyatlarini ochib berishdan iborat.

Tadqiqot vazifalari

Yuqoridagi maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalarni amalga oshirish ko‘zda tutilgan:

- Yangihayot tumanining tashkil etilishiga sabab bo‘lgan ijtimoiy-iqtisodiy va demografik omillarni tahlil qilish;
- Tumanning tashkil topishining normativ-huquqiy asoslarini o‘rganish;
- Tumanning hududiy shakllanish jarayonini, uning tarkibiga kirgan hududlarni tahlil qilish va xaritasini ishlab chiqish;
- Tumanning dastlabki demografik holati, aholi tarkibi va zichligini o‘rganish;
- Tumanning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishining dastlabki ko‘rsatkichlarini (sanoat, investitsiyalar, ijtimoiy soha) tahlil qilish;
- Yangi tuman oldida turgan muammolar va istiqboldagi rivojlanish yo‘nalishlarini belgilash.

Tadqiqot obyekti

Toshkent shahri ma‘muriy-hududiy tizimidagi o‘zgarishlar jarayoni va Yangihayot tumani.

Tadqiqot predmeti

Yangihayot tumanining tashkil etilishi, hududiy shakllanishi, demografik va ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishining dastlabki bosqichlari.

Yangi tuman tashkil etilishining zarurati va huquqiy asoslari

So‘nggi yillarda Toshkent shahrida, xususan, Sergeli tumanida keng ko‘lamli qurilish va bunyodkorlik ishlari amalga oshirildi. Birgina Sergeli tumanida so‘nggi uch yil ichida 460 ta ko‘p qavatli uy-joy foydalanishga topshirilib, bu yerga 100 mingdan ziyod aholi ko‘chib keldi.[12] Natijada tumanning umumiy aholisi 276 ming nafardan oshib, bu o‘z navbatida, mavjud infratuzilma va boshqaruv tizimiga katta yuklama

yaratdi.[12] Aholiga davlat xizmatlarini ko'rsatish, ijtimoiy ob'ektlar faoliyatini muvofiqlashtirish va kommunal masalalarni samarali hal etishda yangicha yondashuvga ehtiyoj tug'ildi.

Shu munosabat bilan, Prezident Shavkat Mirziyoyev 2020-yil 29-may kuni Sergeli tumaniga tashrifi chog'ida aholiga qulaylik yaratish maqsadida yangi ma'muriy birlik – Yangihayot tumanini tashkil etish taklifini ilgari surdi.[12][13][14]

Ushbu tashabbusni huquqiy jihatdan mustahkamlash maqsadida O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasi 2020-yil 8-sentabrda, Senat esa 2020-yil 11-sentabrda "Toshkent viloyati Zangiota, Quyichirchiq, Yangiyo'l va O'rtachirchiq tumanlarining, Toshkent shahri Sergeli va Bektemir tumanlarining, shuningdek, Toshkent viloyati va Toshkent shahrining chegaralarini o'zgartirish hamda Toshkent shahri tarkibida Yangihayot tumanini tashkil etish to'g'risida"gi qarorlarni qabul qildi.[15] Shundan so'ng, 2020-yil 25-sentyabrda Yangihayot tumani rasman tashkil etildi.[16] Tumanni tashkil etish va uning faoliyatini yo'lga qo'yish bilan bog'liq chora-tadbirlar O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 11-noyabrdagi "Toshkent shahri tarkibida Yangihayot tumanini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4888-sonli qarori bilan mustahkamlandi.[15]

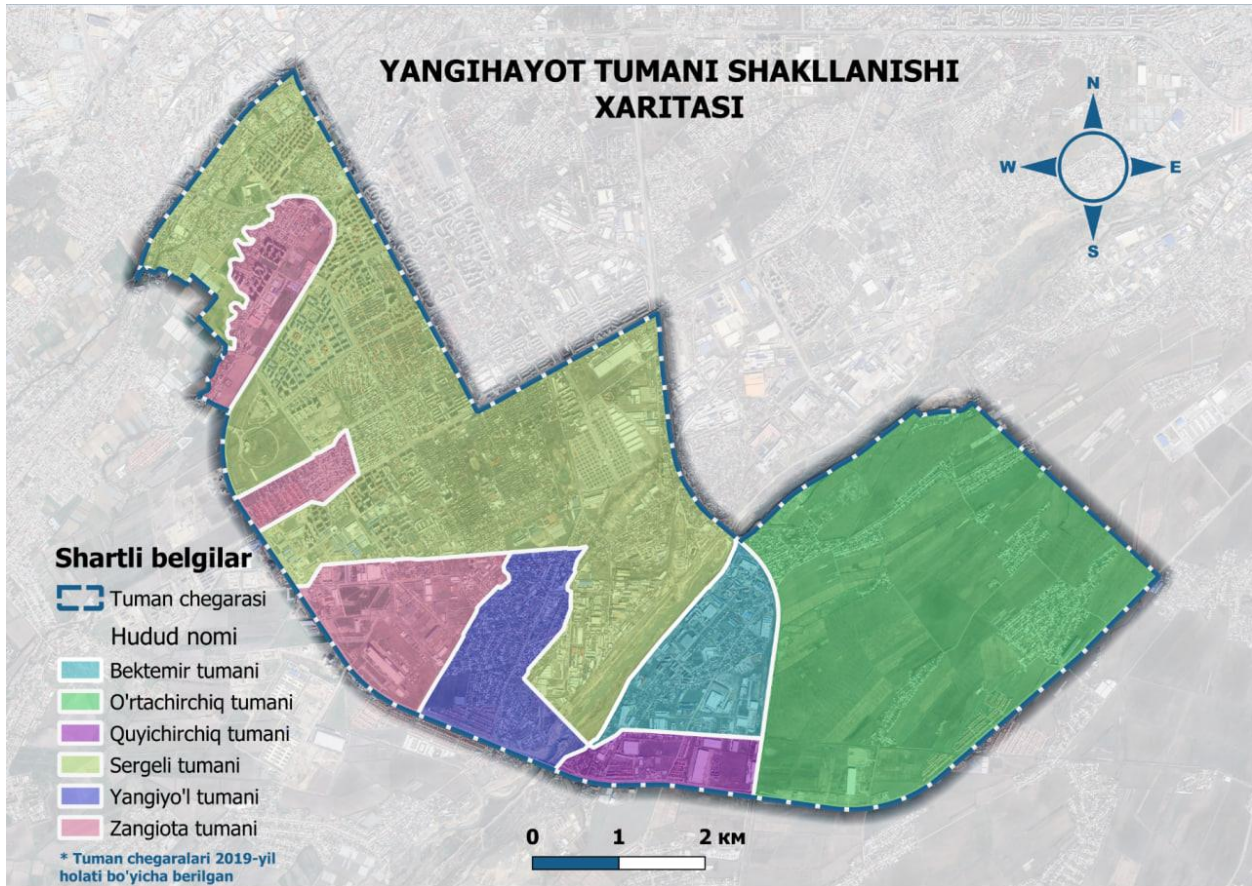
Yangihayot tumanining hududiy shakllanishi

Yangihayot tumani Toshkent shahri va Toshkent viloyatining bir qancha tumanlari hududlari hisobidan shakllantirildi. Umumiy maydoni 44,196 gektarni (44.2 kv.km) tashkil etgan tuman tarkibiga quyidagi hududlar kiritildi:[16][17][18]

- **Toshkent shahridan:**
 - Sergeli tumanidan – 1752 gektar;[12]
 - Bektemir tumanidan – 267 gektar;[12]
- **Toshkent viloyatidan:**
 - Zangiota tumanidan – 328 gektar;[12]
 - Quyichirchiq tumanidan – 129 gektar;[12]
 - Yangiyo'l tumanidan – 263 gektar;[12]
 - O'rtachirchiq tumanidan – 1346 gektar.[12]

Quyida taqdim etilgan xaritada Yangihayot tumanining qaysi hududlar hisobiga shakllanganini ko'rish mumkin:

1-rasm. Yangiyo'l tumani shakllanishi xaritasi.

Ushbu xarita muallif tomonidan tuzilgan.

Ushbu xarita tumanning murakkab shakllanish jarayonini va uning geografik joylashuvini yaqqol aks ettiradi.

Aholisi va ma'muriy tuzilishi

Tashkil etilgan vaqtda tumanning aholisi dastlabki hisob-kitoblarga ko'ra 132,8 ming kishini (2021-yil holatiga) tashkil etgan.[17] Hozirgi kunga kelib, hududning jadal rivojlanishi natijasida aholi soni 198,8 ming kishiga yetgan.[19]

Tuman tarkibida jami 30 ta mahalla fuqarolar yig'ini faoliyat yuritadi.[19][20] Jumladan, Sergeli tumanidan "Al-Farg'oniy", "Do'stlik", "Humo", "Navqiron", "Olchazor", "Tashabbus", "Viqor", "Yangi umid", "Yangi Choshtepa", "Yorqin hayot", "Yo'ldosh", "Charog'on", "Chorbog'" kabi 13 ta mahalla to'liqligicha hamda "Daryo

bo'yi", "Jo'nariq", "Past Darxon", "Qipchoq", "Sofdil", "Choshtepa" mahallalarining bir qismi yangi tuman tarkibiga o'tkazildi.[20][21]

Ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish ko'rsatkichlari

Yangihayot tumani qisqa vaqt ichida poytaxtning dinamik rivojlanayotgan hududlaridan biriga aylandi. Tumanda sanoat ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish sohalari barqaror o'sish sur'atlarini namoyish etmoqda.[19] Asosiy kapitalga yo'naltirilgan investitsiyalar hajmi ortib, ko'plab yangi investitsiya loyihalari amalga oshirilmogda, bu esa o'z navbatida minglab yangi ish o'rinlari yaratish imkonini bermoqda.[19]

Aholini ijtimoiy himoya qilish masalalariga ham alohida e'tibor qaratilgan. "Temir daftar", "Ayollar daftari" va "Yoshlar daftari" kabi ijtimoiy dasturlar doirasida ehtiyojmand oilalar va fuqarolarga manzilli yordam ko'rsatilmogda.[19][22]

Ta'lim va sog'liqni saqlash infratuzilmasi ham kengaymogda. Bugungi kunda tumanda 63 ta maktabgacha ta'lim muassasasi, 20 ta umumta'lim maktabi va 2 ta oliy ta'lim muassasasi faoliyat ko'rsatmogda.[22]

Xulosa

Yangihayot tumanining tashkil etilishi – Toshkent shahrining urbanistik rivojlanishida yangi sahifa ochgan muhim voqeadir. Bu nafaqat ma'muriy chegaralarni o'zgartirish, balki aholi uchun qulay va munosib turmush sharoitini yaratish, boshqaruvni xalqqa yaqinlashtirish hamda hududning ijtimoiy-iqtisodiy salohiyatini to'liq ro'yobga chiqarishga qaratilgan amaliy islohotdir. Tumanning o'z logotipiga ega bo'lgan O'zbekistondagi ilk tuman ekanligi ham uning zamonaviylik va yangilanishga intilishidan dalolat beradi.[16]

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 11-noyabrdagi "Toshkent shahri tarkibida Yangihayot tumanini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4888-sonli qarori.
2. Oliy Majlis Qonunchilik palatasi va Senatining Toshkent shahri tarkibida Yangihayot tumanini tashkil etish to'g'risidagi qarorlari (Sentabr, 2020-yil).
3. Gazeta.uz, Kun.uz, Yuz.uz va boshqa ommaviy axborot vositalarining mavzuga oid materiallari.
4. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlari.
5. Yangihayot tumani hokimligi rasmiy veb-sayti.

Foydalanilgan internet manbalari

1. zenodo.org
2. grokipedia.com
3. wikipedia.org
4. researchgate.net
5. uzdaily.uz
6. lex.uz
7. daryo.uz
8. kun.uz
9. uza.uz
- 10.gov.uz
- 11.gov.uz
- 12.kun.uz
- 13.yuz.uz
- 14.kun.uz
- 15.lex.uz
- 16.wikipedia.org
- 17.wikipedia.org
- 18.uzreport.news
- 19.gov.uz
- 20.wikipedia.org
- 21.kun.uz
- 22.gov.uz

